

Jan Josef Klausner (20. 3. 1705 – 31. 7. 1771)

Zpracováno podle: **Kollmann, Josef:** *Archivář J. J. Klausner: K 200. výročí jeho úmrtí.* (s. 5–18).

In: *Archiváři.* Národní archiv Praha, 2010, 352 s.

Klára Sedláčková

Byl knihtiskař, sběratel, majitel věhlasné knihovny, numismatik, ale především archivář českého guberniálního archivu..

Narodil se 20. března 1705 na Starém městě pražském jako syn zemského komorního měřiče Ondřeje Bernarda Klausera, jenž byl význačným odborníkem ve svém oboru a napsal také knížku o zemských mírách v Čechách. Poté co Jan Josef Klausner absolvoval filosofická a právnická studia, vstoupil jako praktikant do služeb fiskálního úřadu. Roku 1729 jej císař Karel VI. ustanovil kancelistou téhož úřadu, v roce 1739 se stal koncipistou německé expedice. Na tomto místě setrval i po svém jmenování archivářem. V roce 1761 si vzal Žofii Kirchnerovou, čímž vyženil tehdy největší pražskou tiskárnu. Tu nadále vedl a stal se dokonce dvorním tiskařem. Zemřel 31. července 1771 v důsledku pražské epidemie.

Patřil mezi nejvýznačnější archiváře, kteří v naší zemi působili. Je považován za zakladatele guberniálního archivu, od něhož vývoj vedl až k dnešnímu Národnímu archivu.

V roce 1748 Marie Terezie ustanovila prvním archivářem Jana Bugnera, ten měl pečovat o dokumenty vzniklé činností českého místodržitelství (předtím české dvorské kanceláře). Bugnerovi se však uvést archiv do pořádku nepodařilo, proto bylo roku 1753 navrženo svěřit spravování staré registratury Janu Josefu Klausnerovi, v té době koncipistovi fiskálního úřadu. Zároveň vyvstala potřeba postarat se také o písemnosti nedávno zrušené české komory. Nakonec bylo tedy reskriptem Marie Terezie ze dne 18. května 1754 rozhodnuto, že Jan Josef Klausner má spolu s dvěma přidělenými úředníky a zřízcem uspořádat starou registraturu jak místodržitelskou, tak i komorní. Zpočátku byl Klausner spolu s personálem jmenován do funkce pouze na dva roky, v průběhu kterých měl být archiv uspořádán a opatřen pomůckami, potom měl být personál rozpuštěn. Tento úkol byl však nesplnitelný, proto po dvou letech došlo k prodloužení a Klausner v archivu setrval až do konce svého života.

Podle Kollmanna byla příchodem Klausera do archivu zahájena nová epocha a jednalo se o jeho zlatý věk. Klausner byl ve své době považován za jediného vhodného kandidáta pro tuto práci, zejména proto, že se těšil skvělé pověsti jako znalec historie, starého písma a historických památek. Tohoto vzdělání nabyl jako samouk soukromým studiem, neměl žádnou archivní či registrátorskou praxi. Byl velkým milovníkem knih a jejich sbíráním vytvořil významnou knihovnu, kterou obohacoval i o rukopisy a tisky archivní povahy. Knihovnu zakoupil do svých sbírek Strahovský klášter, a tak byla tato bohatá knihovna zachráněna v celku před rozptýlením a ztrátou. Další jeho sběratelskou zálibou byly mince. Tyto jeho zájmy ho přivedly do styku s předními znalci českých dějin jako byli např. biskup Valdštejn, Gelasius Dobner, Bonaventura Pitr, či

Taulow z Rosenthalu. Zvláště posledně jmenovaný byl pro Klausea nejen přítelem, ale i autoritou, od které přijímal rady v odborných archivních otázkách.

Na svůj úkol se Klausener připravoval i teoreticky. Opatřil si a studoval díla předních archivních teoretiků své doby – Jakuba Bernarda Multze a Jakuba Wenckera. Srovnání jejich třídících systémů spolu se svým navrhovaným systémem provedl v díle *Multziana dispositio archivi*. Jeho dalším studiem pak vznikla práce *Micae bonae mentis*, což je vlastně česko-latinsko-německý slovník termínů z různých oborů historických disciplín.

Po nástupu do funkce začal Klausener nejprve pořádat a inventarizovat komorní registraturu. Práci mu však znemožňovalo ustavičné stěhování archivu, které započalo hned v roce 1755. V důsledku rozsáhlých stavebních prací na Pražském hradě byl nucen do roku 1756 přestěhovat archiv celkem sedmkrát a ten nakonec skončil umístěn ve 150 bednách na chodbách. Tímto byly pořádací práce dočasně úplně zastaveny.

Jelikož ve Vídni vznikla nedůvěra ke Klausenerovým schopnostem, musel tam ještě roku 1756 odjet, aby svou práci obhájil u ředitele registratury Direktoriana in publicis et cameralibus. Konal tam také praxi v direktoriální registratuře a nakonec spolu s ředitelem registratury Direktoriana (Carqui) dohodnul pro své pořádání abecedně-číselný způsob.

Po návratu z Vídně zůstával archiv i nadále v bednách kvůli riziku vpádu pruského vojska. Válka s Pruskem byla nakonec bohužel obnovena a Klausener musel tedy archiv naložit na 25 čtyřspřežních vozů a evakuovat před hrozícím nebezpečím nejprve do Českých Budějovic a později dokonce do Lince. Po příznivém obratu ve válce byl pak archiv navrácen do Prahy a zároveň mu byly přiděleny nové místnosti na jižní straně novostavby tereziánského křídla Hradu.

Roku 1760 byl Klausener vyslán do Chebu, aby tam uspořádal místní městský a hradní archiv za účelem nalezení cenných listin týkajících se práv České koruny na Chebsko a lenních sporů vedených s Bavorskem. V Chebu Klausener setrval do roku 1764 a sepsal tam i své nejobsáhlejší literární dílo „*Chebskou kroniku*“, která je kompilací ze starších městských kronik.

V období po návratu z Chebu vyvrcholila Klausenerova činnost v archivu. Klausener uspořádal místodržitelství a komorní archiv systémem věcným, kombinovaným s abecedním. Věcné skupiny spisů - ať už vzniklé dříve či nově vytvořené - byly řazeny volně podle hesel pod příslušné písmeno, kde již hesla nebyla abecedně řazena. Manipulace byla opatřena důkladnými pomůckami.

Klausenerova práce byla přerušena roku 1771 jeho předčasnou smrtí.